

КУРС «ЕКОНОМІЧНА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ І СВІТУ»: ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ

СОКОЛОВА Л.С.

*Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса,
Україна*

Сучасне уявлення про економіку як про поліструктурну науку, що просякає практично усі сфери життєдіяльності, вказує на доцільність застосування множинного принципу її наукового описання-моделювання. Це стосується також пізнання минулого економіки, як економічного процесу, що вже реалізувався.

Історія взагалі, історія економічно зокрема – це нескінченний ряд версій його, що сталося, моделей тих чи інших подій, явищ, процесів. Звідси перша проблема, вибір моделі викладання.

Господарська система в історико-економічному плані має такі складові: 1) територіальний компонент з його природничо-географічними особливостями і екологічним станом; 2) демографічний компонент (динаміка, структура, фізичний стан населення, смертність, особливості менталітету); 3) особливості соціально-економічних відносин; 4) галузі матеріального виробництва – підсистеми господарства, структурно-функціональною основою якої є взаємозв'язки знарядь і предметів праці, технологій, самої праці та виробничих відносин (техніко-економічних, організаційно-економічних, соціально-економічних); 5) сфери фінансів, грошового обігу, кредиту; 6) внутрішній ринок; 7) зовнішній ринок; 8) підсистема державного регулювання економіки.

В рамках предмету враховується також духовна складова економічного розвитку (комплекс духовних виробничих сил), куди входять наука і освіта, духовна інфраструктура країни, духовні виробничі сили еліти суспільства, включаючи державно-управлінські структури, духовні виробничі сили підприємства, сім'ї безпосереднього виробника, а також уявлення про структуру та ефективність знань, мислення, навичок та умінь, моралі.

Отже, в курсі економічної історії поряд з висвітленням впливу духовних факторів на розвиток господарства, показується зворотній процес – вплив систем і підсистем матеріального виробництва на духовний світ людини та його соціально-економічні наслідки. До структури складових господарської системи ще входить інформація про її розвиток. Раціональність її змісту, своєчасність та ефективність її використання, що може суттєво вплинути на

господарський поступ. Йдеться про історико-економічний аналіз довготривалих процесів з виходом у сучасність.

Таке розуміння предмету має суттєві переваги, серед яких 1) предмет мислиться як складна, суперечлива, динамічна система, структурно-функціональна основа якої диктує логіку пізнання; 2) це сприяє науковому аналізу процесу розвитку господарської системи; 3) виникає можливість інтеграції наукових положень економічних наук і набуття економічною історією статусу міждисциплінарності; 4) сприяє ширшому використанню історико-економічних знань та підвищення професійної спрямованості дисципліни; 5) дає можливість розробки нового аспекту історико-економічного аналізу, що висвітлює механізми трансформації духовного в систему економічних інститутів; 6) забезпечує повернення людини в економічну історію і появу ще одного аспекту аналізу – взаємовпливу матеріальних і духовних виробничих сил на безпосереднього виробника.

Цивілізаційний підхід у вивченні історії економіки, який обґрунтовано Ю. Павленком у підручнику «Історія світової цивілізації» (К. 2010), замінивши застарілу радянську п'ятиформаційну схему, не заперечує саму ідею об'єктивної історичної закономірності: неолітична революція розглядається як передумова цивілізаційного структурування історії, технологічний переворот на межі II – I тис. до н. е. - як передумова розвитку традиційних цивілізацій, та промислова революція XVIII ст. – як передумова виникнення індустріального суспільства, і нарешті, інформаційна революція – як передумова появи постіндустріального суспільства.

Процес становлення світового господарства пропонується розглядати за схемою, наведеною А. С. Філіпенко в монографії «Цивілізаційні виміри економічного розвитку» (К. 2012): неолітична цивілізація (VII – IV тис. до н.е.); східно-рабовласницька (III-I тис. до н.е.); антична (VI ст. до н.е. – VI ст. н.е.); ранньофеодальна (VII – XIII ст.); доіндустріальна (XIV – XVIII ст.); індустріальна (60-90-ті рр. XVIII ст. – 60-70-ті рр. XX ст.); постіндустріальна (80-ті рр. XX ст. – початок XXI ст.) та сучасна інформаційна.

Цедозволяє висвітлити історію світової економіки на характерних прикладах з паралельним висвітленням особливостей на прикладах історії української економіки.

Для вирішення проблеми ущільнення інформації в навчальному процесі робиться спроба створити певну структуру, яка у своїй основі має вузлові точки (ключові історичні події, портрети діячів, кількісні співвідношення, якісні характеристики, закони і тенденції, погляди теоретиків і практиків), що формують певний обсяг історико-економічних знань, завжди відкритий для доповнення.